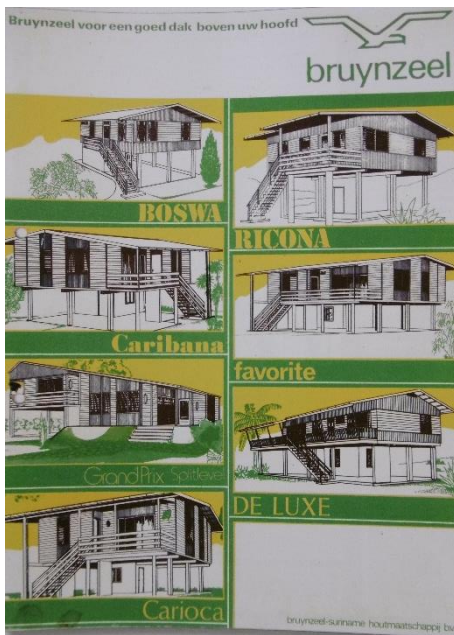

De Bruynzeelwoning. Functioneel, eenvoudig, modulair, mooi en betaalbaar

Een verkoopbrochure van diverse typen Bruynzeelwoning

Ook als je er nog nooit een gebruikt heb, heb je er doorgaans van gehoord: de Bruynzeelkeuken. De Bruynzeelkeuken onderscheidde zich vanaf het begin van andere keukens door zijn functionele eenvoud, flexibele modulaire systeem, zorgvuldige ontwerp en betaalbaarheid. Aanzienlijk minder bekend, althans in Nederland, is de Bruynzeelwoning. Ja, u leest het goed: de Bruynzeelwoning. Geschoeid op grotendeels dezelfde uitgangspunten als de keuken (functioneel, eenvoudig, modulair, mooi, betaalbaar) werden vanaf 1955 in heel Suriname diverse typen van de Bruynzeelwoning gebouwd.

De Bruynzeelwoning werd vanaf 1950 ontwikkeld door de Bruynzeel Suriname Houtmaatschappij NV (BSH) in Beekhuizen (Suriname), een dochteronderneming van Bruynzeel in Zaandam (Nederland). De reden voor de ontwikkeling van de Bruynzeelwoning was tweërlei. Allereerst bood het uitgekende ontwerp van de woning Bruynzeel een mogelijkheid om ook restmateriaal dat overbleef bij de productie van houtplaten te gebruiken en aldus rendabel te maken. Ten tweede bestond zowel in Nederland als in Suriname een dringende behoefte aan goedkope en snel te bouwen woningen. De Bruynzeelwoning, die als *precut* bouw pakket en soms *prefab* leverbaar was, voorzag daarin. Daarnaast was de Bruynzeelwoning ook uitstekend geschikt als noodwoning. Vanwege de stormen die Suriname en andere delen van Midden-Amerika geregeld troffen, speelde ook dit aspect een belangrijke rol in de ontwikkeling van de woning.

De stapelmethode van planken om planken op de werf te drogen. Foto Waldy Nods (c.1963 - download)

De eerste Bruynzeelwoning rolde in 1955 van de band. In de jaren daarna werden minstens 24 typen ontwikkeld.* Enkele typen waren 'grondgebonden', de meeste typen stonden op palen. Dankzij de schuine daken, de houten of glazen jaloezieën in ramen en deuren die naar believen open of dichtgezet konden worden en, ingeval van woningen op palen, de ruimte onder de woningen, waren de woningen voldoende geventileerd.

De Bruynzeelwoning was een groot succes. In Suriname en elders in Midden- en Zuid-Amerika werd de woning met name in de jaren 1960 in aanzienlijke hoeveelheden verkocht. De triomftocht was echter van korte duur. De economische recessie begin jaren zeventig, de fundamenteel gewijzigde verhoudingen na de Surinaamse onafhankelijkheid (1975) en de Binnenlandse Oorlog (1986-1992) leidden er toe dat BSH in 2005 gedwongen was voorgoed de poort te sluiten. Met de sluiting kwam definitief een eind aan een bevlogen ideaal.

Het boek over de Surinaamse Bruynzeelwoningen is het resultaat van onderzoek van historica Karolien Janssens. Het laat zien waartoe grondig en bovenal bevlogen onderzoek kan leiden: waar bij aanvang nauwelijks enige informatie bekend was over de Bruynzeelwoning, is een schat aan informatie beschikbaar in de vorm van foto's, folders, tekeningen, rapporten, verslagen en, niet onbelangrijk, verhalen en herinneringen van diverse oud-Bruynzeelmedewerkers en woningbewoners. Het materiaal, dat grotendeels toegankelijk is via www.bruynzeelwoningen.nl, biedt een caleidoscopisch beeld van de vele aspecten die een rol speelden bij de totstandkoming van de Bruynzeelwoningen, van betrokken instanties tot instructies over onderhoud, van houtsoorten tot houtbewerking en van werkomstandigheden tot woningplattegronden.

De afbeeldingen van en de verhalen over de Bruynzeelwoning illustreren overtuigend waarom Surinamers de woning, toen en nu, in hun hart sloten: in al zijn eenvoud is de woning even functioneel als elegant. Eventuele gebreken die in de loop der tijd de kop opstaken, zoals te korte dakoverstekken over de veranda, rottende houtdelen of anno 2020 onvoldoende veilige deuren en ramen, zijn oplosbaar gebleken zonder afbreuk te doen aan het karakter van de woning.

Bruynzeelwoningen van het type Caribana II, Moengo. Foto Karolien Janssens (2016)

Juist vanwege dat laatste, de karakteristieke houdbaarheid van de woning, is het jammer dat het laatste hoofdstuk van het boek, over heden en toekomst, nogal larmoyant van toon is. De klaagzang over problematisch onderhoud, constructieve en ontwerpfouten, in onbruik geraakte woningen en ontoereikende erfgoedfinanciering en -wetgeving is weinig interessant en ook tamelijk gratuit. Anders dan de constatering dat de Bruynzeelwoning in heel Suriname gekend en gewaardeerd wordt, levert

* Het is niet uit te sluiten dat nader onderzoek nog meer woningtypen aan het licht brengt.

het bovendien geen argumenten voor een constructieve onderbouwing over het belang van de Bruynzeelwoning als cultuurhistorisch erfgoed.

Dat laatste is een gemiste maar niet onherstelbare kans. Het enige dat daarvoor nodig is, is de Bruynzeelwoning alsnog in een langere (bouw)historische lijn, een breder geografisch en cultureel perspectief en/of een actuele architectonische context te plaatsen. Bijvoorbeeld door de woning te duiden als onderdeel van ontwikkelingen in de bouw die streven naar standaardisering en industrialisering. Daarbij zou onder andere verwezen kunnen worden naar de 'normaalontwerpen' die het Departement van Burgerlijke Openbare Werken in Nederlands-Indië eind negentiende eeuw ontwikkelde: standaardontwerpen aan de hand waarvan relatief snel en goedkoop architectonisch acceptabele gebouwen gebouwd konden worden. Een andere referentie zou kunnen zijn de inspanningen van avant-gardistische architecten aan het begin van de twintigste eeuw om seriematig en daarmee goedkoper gebruiksvoorwerpen en woningen te realiseren. Dat een van die architecten, Piet Swart, in de jaren 1930 keukens voor Bruynzeel ontwierp, is onlosmakelijk met dat verhaal verbonden. En wat te denken van de Bruynzeelwoning in relatie tot de *prefab* (nood)woning die de Zweedse firma Ikea tegenwoordig op de markt brengt?

Voor een bredere geografische en culturele invalshoek kan verwezen worden naar het streven van de Verenigde Naties in de jaren 1950 en 1960 om *Low Coast Housing* te realiseren in wat tegenwoordig de *Global South* heet een interessant kader. De manier waarop de VN op grote schaal eenvoudige en betaalbare woningen wilde realiseren en daarvoor gebruik maakte van internationaal vergaarde ervaring en expertise, is in menig opzicht vergelijkbaar met de werkwijze van Bruynzeel. En dan is er natuurlijk ook nog de Bruynzeelwoning als potentieel fascinerend en inspirerend voorbeeld voor actuele trends zoals bouwen met hout, zorgvuldige gebruik van bronnen, hergebruik, energiezuinig bouwen en zelfbouw. Trends waaraan de kennis die is opgedaan met de ontwikkeling van de Bruynzeelwoning wellicht een bijdrage kan leveren.

Plaatsing van de Bruynzeelwoning in een lang, breed en internationaal (architectuur)historisch kader, verbreedt en verdiept het nu toch wat magere betoog over de cultuurhistorische betekenis en de actuele relevantie van de Bruynzeelwoning. Voor het behoud van de Bruynzeelwoningen is die actuele relevantie echter even belangrijk als de cultuurhistorische betekenis. Want hoewel cultuur en geschiedenis op zichzelf interessant zijn, worden ze pas echt van belang als ze ook van betekenis zijn voor heden en toekomst. Wat dat betreft is het verhaal van de Bruynzeelwoning dus nog niet af.

Pauline K.M. van Roosmalen

Karoline Janssens, Marte Wierenga, Dirk Laporte, *Bruynzeelwoningen in Suriname. Met herinneringen van Kees Tempelaar*, Stichting LM Publishers, Volendam, 2019.